

Anna Rucińska-Nagórny, Artur Jazdon

Wdrożenie systemu bibliotecznego "Horizon" w Bibliotece Uniwersyteckiej oraz bibliotekach systemu biblioteczno - informacyjnego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Biblioteka 4 (13), 87-97

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**WDROŻENIE SYSTEMU BIBLIOTECZNEGO „HORIZON” W BIBLIOTECE UNIWERSYTECKIEJ
ORAZ W BIBLIOTEKACH SYSTEMU BIBLIOTECZNO-INFORMACYJNEGO UNIWERSYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU**

Rozpoczęcie prac nad komputeryzacją

Pierwsze prace związane z komputeryzacją Biblioteki Uniwersyteckiej rozpoczęto w 1991 roku. Uzyskano wówczas zgodę Rektora UAM na zakup sprzętu i małego programu dla skomputeryzowania udostępniania. Wycofano się jednak z tego zamierzenia na rzecz projektu komputeryzacji Biblioteki w oparciu o zintegrowany system biblioteczny. W związku z tym w 1993 roku wystosowano do Fundacji Mellona - wspólnie z Akademią Ekonomiczną i Akademią Rolniczą - pierwszy wniosek o przyznanie funduszy na komputeryzację. Wniosek został jednak zwrócony do ponownego opracowania zgodnie z założonym programem Fundacji, która rozpatrywała w tym czasie już jedynie wnioski dotyczące projektów ogólnooświatowych. W roku następnym powołano do życia zespół środowiskowy, który opracował wspólny projekt komputeryzacji bibliotek naukowych Poznania, przedstawiony Fundacji do ponownego rozpatrzenia. W 1995 roku Fundacja Mellona przyznała środki na zakup serwerów, oprogramowania i części sprzętu. W roku następnym w celu koordynacji zadań związanych z komputeryzacją bibliotek miasta powołano Poznańską Fundację Bibliotek Naukowych.

Powołanie Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych

Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych została założona przez 12 instytucji naukowych miasta Poznania: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Politechnikę Poznańską, Akademię Rolniczą, Akademię Ekonomiczną, Akademię Medyczną, Akademię Wychowania Fizycznego, Akademię Muzyczną, Akademię Sztuk Pięknych, Papieski Wydział Teologiczny (obecnie już Wydział Teologiczny UAM), Polską Akademię Nauk, Oddział w Poznaniu, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Miejską Bibliotekę Publiczną im. Raczyńskich. Fundacja została zarejestrowana 6 maja 1996 roku.

Celem działania Fundacji jest komputeryzacja głównych bibliotek naukowych miasta Poznania. Do podstawowych zadań Fundacji należy:

- wybór (m.in. przez organizowanie przetargów) sprzętu i oprogramowania,
- dokonywanie zakupów sprzętu i oprogramowania,
- instalowanie sprzętu w poszczególnych bibliotekach,
- wdrażanie zintegrowanych systemów informatycznych w poszczególnych bibliotekach,
- szkolenie bibliotekarzy w zakresie opracowywania zbiorów w formacie USMARC,
- szkolenie bibliotekarzy w zakresie obsługi skomputeryzowanych systemów bibliotecznych,
- szkolenie bibliotekarzy systemowych i administratorów głównych serwerów sieci
- dostarczanie bibliotekarzom materiałów szkoleniowych,
- wspieranie współpracy międzybibliotecznej w Poznaniu, a także między siecią bibliotek poznańskich i innymi sieciami bibliotecznymi w kraju i zagranicą,
- utrzymywanie w ruchu serwerów poznańskiej sieci bibliotecznej poprzez ich bieżącą obsługę i konserwację,

- pomaganie bibliotekom w rozwiązywaniu problemów technicznych i organizacyjnych związanych z komputeryzacją.

Organami Fundacji są:

- *Zgromadzenie Fundatorów* składające się z reprezentantów Fundatorów: rektorów uczelni i instytucji uczestniczących w projekcie. Prezydentem Zgromadzenia Fundatorów jest urzędujący Przewodniczący Kolegium Rektorów miasta Poznania. Zgromadzenie Fundatorów jest organem uchwalodawczym i nadzorującym działalność Fundacji.
- *Rada Fundacji* będąca organem o uprawnieniach inicjatywnych w stosunku do Fundacji oraz opiniodawczo-kontrolnych w stosunku do Zarządu Fundacji.
- *Zarząd Fundacji* kierujący Fundacją i reprezentujący ją na zewnątrz.

Na środki finansowe Fundacji składają się: granty uzyskane ze źródeł krajowych i zagranicznych (największym obecnie grantem jest dotacja uzyskana z Fundacji Mellona) i kwoty wnoszone co roku w określonych proporcjach przez Fundatorów.

Wybór systemu i sprzętu komputerowego

Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych w 1996 roku dokonała wyboru oprogramowania oraz platformy sprzętowej. Postanowiono, że biblioteki wchodzące w skład poznańskiej sieci bibliotek naukowych będą wykorzystywać zintegrowany system informatyczny HORIZON. System pracuje w architekturze klient-serwer, ma wbudowany protokół Z39.50 i obsługuje opisy bibliograficzne w formatach MAB, UNIMARC i USMARC (ten ostatni obowiązuje obecnie w Polsce; postępują się nim m.in. biblioteki wykorzystujące system VTLIS). HORIZON wykorzystuje system zarządzania bazą danych Sybase i pracuje pod systemem operacyjnym OS/2 (stacje robocze klienta) w ostatnim czasie MSWindows i UNIX (serwery).

Dostawcą systemu Horizon dla bibliotek poznańskich jest Dynix GmbH Deutschland, którego przedstawicielem w Polsce jest Dynix Polska Sp. z o.o. z siedzibą w Poznaniu.

Dokonano również wyboru sprzętu. Postanowiono, że platformą sprzętową dla wspomnianego systemu będzie sprzęt firmy IBM. Zakupiono trzy serwery IBM RS-6000 oraz 300 stacji roboczych dla wszystkich bibliotek Fundacji. Serwery umieszczono w trzech bibliotekach:

- Biblioteczce Głównej Politechniki Poznańskiej; serwer obsługuje bazy Biblioteki Politechniki Poznańskiej, Biblioteki Akademii Ekonomicznej oraz Biblioteki Wydziału Teologicznego;
- Biblioteczce Głównej Akademii Rolniczej; serwer obsługuje bazy Biblioteki Akademii Rolniczej, Biblioteki Akademii Medycznej, Biblioteki Akademii Wychowania Fizycznego, Biblioteki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk;
- Biblioteczce Uniwersyteckiej; serwer obsługuje bazy systemu bibliotecznego-informacyjnego UAM, Biblioteki Publicznej im. Raczyńskich, Biblioteki Akademii Muzycznej, Biblioteki Akademii Plastycznej.

Stacje robocze rozdzielono pomiędzy biblioteki wchodzące w skład Fundacji. Biblioteki systemu bibliotecznego-informacyjnego UAM otrzymały 87 stacji roboczych IBM.

Początek prac w Bibliotece Uniwersyteckiej

W 1996 roku w Bibliotece Uniwersyteckiej powołano specjalną komórkę organizacyjną mającą bezpośrednio zajmować się wdrożeniem systemu bibliotecznego - Samodzielną Sekcją do Spraw Komputeryzacji. Początkowo pracowały w niej jedynie dwie osoby - kierownik sekcji, pełniący obowiązki bibliotekarza systemowego oraz technik-informatyk.

W 1997 zainstalowano w Bibliotece Uniwersyteckiej serwer, na którym oprócz bazy Biblioteki umieszczono bazy Biblioteki Akademii Muzycznej, biblioteki Akademii Sztuk Pięknych oraz Biblioteki

Publicznej Miasta Poznania im. Raczyńskich. Przed zainstalowaniem bazy konieczne było ustalenie głównych parametrów działania systemu w bibliotece. Dlatego podczas cyklu spotkań z kierownikami oddziałów biblioteki ustalono ilości indeksów w bazie, kolekcje, rodzaje pozycji, klasy statystyczne oraz zasady działania wypożyczalni. Wypełniono arkusze preinstalacyjne, według których firma DYNIX, wdrażająca system zaprojektowała bazę. Kolejnym krokiem było zainstalowanie stacji roboczych w bibliotece oraz w bibliotekach systemu bibliotecznego Uniwersytetu. Ogółem dostarczono 87 stacji roboczych, z których 57 zainstalowano w Bibliotece Uniwersyteckiej, a 30 w bibliotekach sieci bibliotecznego UAM. Było to równoznaczne z podjęciem decyzji o równoczesnym wdrożeniu systemu bibliotecznego w całej sieci bibliotecznego Uniwersytetu. Wspomnieć tutaj należy, że baza systemu miała być wspólna dla całego systemu bibliotecznego Uczelni. Dlatego niezwykle ważne było ustalenie już od początku wdrożenia zasad wspólnych dla wszystkich bibliotek. Poproszono przedstawicieli bibliotek systemu o wypełnienie części arkuszy przedinstalacyjnych. Zebrane informacje pozwoliły na wprowadzenie do bazy parametrów ustalonych przez biblioteki i w przyszłości na bezproblemowe działanie ich w bazie jako wyodrębnionych lokalizacji. Ustalono system oznaczania kodami bibliotek, ich kolekcji, rodzajów pozycji, klas statystycznych pozycji itp.

Szkolenia

W 1997 rozpoczęto szkolenia pracowników. Początkowo przeszkolono grupę pracowników Oddziału Opracowania Alfabetycznego Zbiorów oraz Oddziału Opracowania Rzeczowego Zbiorów - mających opracowywać rekordy bibliograficzne, rekordy pozycji oraz hasła przedmiotowe. W tym samym czasie wyżej wymienieni pracownicy uczestniczyli w kursach katalogowania z użyciem formatu USMARC oraz wykorzystaniem języka haseł przedmiotowych KABA organizowanych przez zespół bibliotek wdrażających system VTLIS. Uczestniczyli również w stażach zawodowych w tych bibliotekach. Niezwykle pomocne w przeszkoleniu personelu były systematyczne kursy organizowane w Toruniu dla zespołów osób z bibliotek wdrażających system HORIZON. Następnie własnymi już siłami rozpoczęto zakrojone na dużą skalę szkolenia pracowników bibliotek systemu bibliotecznego Uczelni. Przeszkolono grupę ok. 100 osób w pracy we wszystkich modułach systemu. Łącznie przeprowadzono ponad 2 tysiące godzin szkoleń. Kolejne szkolenia przeprowadzono dla pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej dotyczyły modułu gromadzenia zbiorów, modułu udostępniania zbiorów, opracowania czasopism w formacie USMARC oraz obsługi modułu czasopism.

Szkolenia wymienionych modułów związane były bezpośrednio z wdrożeniem tych modułów do pracy w bibliotece. Przeprowadzane były kilkuetapowo: począwszy od zaznajomienia pracowników z ogólnymi zasadami obsługi komputera, działania sieci bibliotecznego, internetu. Następnie przedstawiano zasady tworzenia bazy komputerowej, zasady tworzenia opisów, haseł wzorcowych, wyszukiwania, obsługę PAC. Szczegółowe szkolenia dotyczyły działania konkretnych modułów. W trakcie szkoleń, podczas dyskusji z pracownikami, wypracowywano metodę zastosowania systemu do obsługi konkretnych stanowisk pracy. W efekcie wiązało to się ze zmianą organizacji pracy Oddziałów Gromadzenia Zbiorów, Opracowania Wydawnictw Ciągłych oraz Udostępniania Zbiorów. Pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej przygotowali również materiały szkoleniowe dotyczące zasad katalogowania w formacie USMARC wydawnictw zwartych i ciągłych. Poradnik zasad wprowadzania zasobów wydawnictw ciągłych do systemu komputerowego. Informatory dla czytelników dotyczące samodzielnego sprawdzania konta czytelniczego oraz wyszukiwania informacji w PAC.

Wdrożenia

W pierwszym etapie, w roku 1998, rozpoczęto prace w module katalogowania od opracowywanie wydzielonego księgozbioru dydaktycznego, udostępnianego bezpośrednio w wypożyczalni. Spowodowane to było spodziewaną modernizacją wypożyczalni i udostępnieniem księgozbioru w wolnym dostępie do półek. Jednocześnie przeprowadzono selekcję księgozbioru głównego zgromadzonego w magazynach zamkniętych, pod kątem wyodrębnienia z niego podręczników i umieszczenia ich w księgozbiore wypożyczalni. Od 1 stycznia 1999 roku zakończono opracowywanie księgozbioru w sposób tradycyjny, na kartach katalogowych i rozpoczęto katalogowanie nowych nabytków w systemie komputerowym.

Uruchomiono również moduł gromadzenia zbiorów oraz częściowo moduł czasopism skupiając się głównie na tworzeniu opisów bibliograficznych czasopism bieżąco wpływających do biblioteki.

Postanowiono, że w roku 1999 w module gromadzenia komputerowo opracowywane będą jedynie druki zwarte. Wydawnictwa ciągle opracowywane będą w module gromadzenia po całkowitym wdrożeniu modułu czasopism, co nastąpi w roku 2001.

Pracownicy Oddziału Gromadzenia Zbiorów niezwykle szybko przystosowali się do pracy w nowym systemie. Od początku dała się zauważyć chęć po pracy w nowych warunkach oraz wzmożona współpraca z innymi działami biblioteki. Często również dzięki ich pomysłom można było znacznie usprawnić prace w bibliotece. Równoległe z pracami związanymi z wdrożeniem katalogowania wydawnictw zwartych postępowały prace dotyczące wdrożenia modułu czasopism w Bibliotece Uniwersyteckiej. Wdrożenie modułu czasopism przebiegało dużo wolniej. Związane to było z koniecznością przeprowadzania wielokrotnych intensywnych szkoleń w zakresie opracowywania bibliograficznego wydawnictw ciągłych, które to opracowanie do chwili obecnej nastręcza jeszcze nie mało trudności. Także obsada personalna oddziału okazała się zbyt mała dla sprostania tak dużemu zadaniu. Spowodowało to reorganizację struktury Biblioteki i poszerzenie składu personalnego nowo powołanego Oddziału Czasopism, do czego jeszcze powrócimy. Aby w pełni wprowadzić działanie modułu czasopism niezbędne jest wprowadzenie do bazy katalogowej wszystkich opisów bieżąco wpływających do biblioteki czasopism. Od początku roku 1999 rozpoczęto wprowadzanie do bazy opisów wydawnictw ciągłych na bieżąco wpływających do biblioteki. Początkowo opracowywano nowe tytuły wpływające do zbiorów. Następnie wprowadzano do bazy tytuły prenumerowane oraz wpływające drogą wymiany i na zasadzie egzemplarza obowiązkowego. Wszystkie tytuły wprowadzane są do bazy wraz z zasobem. Przewidziano, że na początku roku 2001 zakończy się intensywne prace katalogowe bieżąco wpływających wydawnictw i nastąpi wdrożenie całości modułu wraz z częścią modułu kontroli wpływów czasopism.

Wdrażanie modułu udostępniania zbiorów rozpoczęto w lipcu 1999 roku. Prawie równoległe prowadzono prace związane z ustaleniem szczegółowych zasad udostępniania zbiorów w Bibliotece Uniwersyteckiej, szkolenia oraz rejestracja kont czytelników, którzy rozliczyli w całości stare konta. Pracownicy bibliotek systemu bibliotecznego we wrześniu 1999 roku zarejestrowali, posługując się listami dostarczonymi z dziekanatów, konta dla około 4 tys. studentów pierwszego roku studiów. Przed uruchomieniem modułu w październiku zarejestrowano ogółem ok. 20 tysięcy kont czytelnicy. W październiku 1999 roku, po oddaniu do użytku nowych pomieszczeń wypożyczalni, rozpoczęto w Bibliotece Uniwersyteckiej udostępnianie zbiorów w oparciu o system komputerowy. Pracownicy wypożyczalni szybko odczuli korzyści płynące z komputerowego systemu wypożyczeń, co związane było również z przejściem na udostępnianie księgozbioru dydaktycznego w wolnym dostępie do półek. Na początku roku 2000 rozpoczęto wydruki monitów. Na początek roku akademickiego

2000/2001 przewidziano uruchomienie możliwości samodzielnego zamawiania przez czytelników wypożyczonych pozycji.

Równocześnie, po długich dyskusjach, podjęto decyzję o metodzie retrokonwersji dalszej części księgozbioru. Z uwagi na wielkość zbiorów (przeszło 4,4 mln wol.) postanowiono opracowywać księgozbiór aktywny - zamawiany przez czytelników. Oznacza to, że każda książka wypożyczana po raz pierwszy z księgozbioru głównego zostaje poddana pełnemu opracowaniu przed wydaniem jej czytelnikowi. Powoduje to konieczność oczekiwania na jej wydanie przez czytelnika około tygodnia. Zakładamy, że po roku pracy tą metodą około 60% książek wypożyczanych przez czytelników będą stanowiły książki już opracowane w systemie. Retrokonwersja zasadniczej części księgozbioru aktywnego powinna zakończyć się w ciągu dwóch lat. Później retrokonwersją obejmowane będą kolejne części księgozbioru, według opracowywanej obecnie koncepcji.

Równoległe z pracami w Bibliotece Uniwersyteckiej postępowały prace w sieci bibliotek zakładowych Uczelni. Od stycznia 1999 roku zaplanowano cykl wdrożeń do modułu katalogowania w bibliotekach systemu. Po półrocznym etapie wdrożenia w module katalogowania rozpoczęło działanie dwadzieścia osiem bibliotek, osiem bibliotek działa w module gromadzenia, trzy rozpoczęły udostępnianie zbiorów w systemie komputerowym. Dalsze wdrożenia w sieci bibliotek systemu uzależnione są w dużym stopniu od następujących elementów:

- uzupełnienie lub modernizacja sprzętu komputerowego;
- podłączenie kolejnych bibliotek do sieci uniwersyteckiej;
- dokończenie instalacji lub aktywacja zamontowanych gniazd komputerowych;
- dalsze szkolenia pracowników systemu bibliotecznego.

Konwersje z działających systemów do systemu HORIZON

Pięć bibliotek systemu prowadziło już uprzednio swoje katalogi w systemie komputerowym SOWA. Opracowana została w nim znaczna część księgozbiorów bibliotek: Instytutu Historii, Instytutu Historii Sztuki, Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej, Instytutu Filologii Klasycznej oraz Sławistycznej. W roku 1999 przekonwertowano do systemu HORIZON zawartość bazy katalogowej Biblioteki Polonistycznej. W roku 2000 przewidziano do konwersji bazy komputerowe pozostałych bibliotek. Najtrudniejsze zadanie czeka nas w związku z konwersją zasobu Biblioteki Instytutu Historii. W bazie znajduje się około 150 tys. opisów, które należy sprawdzić po umieszczeniu w bazie docelowej. Następnym zadaniem jest przeniesienie z istniejącej bazy do bazy docelowej kont czytelnicznych Biblioteki Instytutu Historii wraz z zarejestrowanymi wypożyczeniami. Przy okazji wymienionych działań należy w miarę sprawnie połączyć ustalenia systemu SOWA z działaniem systemu HORIZON. Jeśli to będzie możliwe postaramy się zachować istniejące kody kreskowe, którymi już raz oklejono księgozbiór; zachować dotychczasowy układ księgozbioru zgodny z przyzwyczajeniami czytelników oraz w możliwych przypadkach zachować istniejące hasła przedmiotowe. Prace związane z konwersją księgozbioru oceniamy za najtrudniejsze z dotychczas wykonywanych.

Uruchomienie WebPAC i PAC

W roku 1998 Firma DYNIX uruchomiła WebPAC - katalog bibliotek Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych dostępny w internecie. Umożliwia to zainteresowanym czytelnikom przeglądać zasoby katalogowe bibliotek Fundacji bez instalowania specjalnego oprogramowania. Wystarczające do przeglądania katalogów są przeglądarki internetowe. Również w Bibliotece Uniwersyteckiej oraz w kilkunastu bibliotekach systemu bibliotecznego Uczelni udostępniono czytelnikom komputery z możliwością przeglądania PAC.

Zmiany organizacyjne w Bibliotece Uniwersyteckiej spowodowane komputeryzacją

Pierwsze miesiące działania nowego systemu komputerowego odzwierciedlały w znacznym stopniu, stare procedury biblioteczne. Choć planowanie i instalacja systemu komputerowego była rezultatem wielu przemyśleń i dyskusji w gronie kierownictwa biblioteki to jednak skupiano się głównie na samym uruchomieniu systemu. Podkreślano wręcz, aby nie naginać wypracowanych przez długie lata procedur do schematu działania systemu. Okazało się jednak, że pewne zmiany są konieczne. Kierownictwo biblioteki zdawało sobie sprawę, że aby uzyskać efekt prawdziwej racjonalizacji pracy dzięki wprowadzeniu procesów automatyzacji konieczne jest przyjrzenie się bliżej sposobom, w jaki sposób zorganizowana była praca w bibliotece.

Zaproponowano stworzenie zespołu odpowiedzialnego za wdrożenie systemu w całym systemie biblioteczno-informacyjnym Uczelni. Za całość wdrożenia uczyniono odpowiedzialnym bibliotekarza systemowego, którego rangę podniesiono do stanowiska wicedyrektora do spraw komputeryzacji systemu biblioteczno - informacyjnego. Wicedyrektor do spraw bibliotek zakładowych odpowiada za organizację współpracy bibliotek zakładowych z Biblioteką Uniwersytecką w zakresie komputeryzacji. Kierownik Oddziału Opracowania Alfabetycznego Zbiorów Zwartych odpowiedzialny został za moduł katalogowania i tym samym za poprawność opisów wprowadzanych do bazy. Za moduł udostępniania zbiorów - głównie w zakresie ustalenia reguł udostępniania w całym systemie bibliotecznym - odpowiedzialnym uczyniono Kierownika Oddziału Udostępniania Zbiorów. Pracownicy powiększonej w międzyczasie o dwa etaty Samodzielnej Sekcji ds. Komputeryzacji, zostali odpowiedzialni są za moduł czasopism oraz za moduł gromadzenia zbiorów. Kierownik Oddziału Opracowania Rzeczowego Zbiorów odpowiada za poprawność haseł przedmiotowych wprowadzanych do bazy.

Jak już wspomniano do pracy w systemie HORIZON przystąpiło wraz z biblioteką Uniwersytecką dwadzieścia osiem bibliotek systemu bibliotecznego Uczelni i niebawem przystąpią kolejne. Dlatego niezbędnym było stworzenie mocnego systemu kontroli wprowadzanych danych oraz opieki merytorycznej dla bibliotekarzy systemu. Kontrolę wprowadzanych opisów bibliograficznych oraz opiekę merytoryczną powierzono pracownikom Oddziału Opracowania Alfabetycznego Zbiorów. Każda z osób pracująca w Oddziale ma pod opieką dwie lub trzy biblioteki. Bibliotekarze jej podlegający mają prawo się z nią konsultować. Także osoba ta ma obowiązek sukcesywnie sprawdzać opisy bibliograficzne wprowadzane przez bibliotekarzy podlegających jej bibliotek. Podobnie zorganizowano opiekę merytoryczną i kontrolę wprowadzanych do systemu haseł przedmiotowych. Pracownicy Oddziału Opracowania Rzeczowego zbiorów udzielają konsultacji i kontrolują hasła przedmiotowe tematycznie odpowiadające ich zakresowi pracy. Obie grupy pracowników biblioteki Uniwersyteckiej prowadziły i będą prowadziły nadal szkolenia zaawansowane organizowane dla bibliotekarzy bibliotek systemu.

Równie ważne było poczynienie pewnych ustaleń co do zasad postępowania w Bibliotece Uniwersyteckiej. Najważniejszym dla nas zagadnieniem było ustalenie drogi książki w bibliotece, rozpoczynając od momentu jej wpływu do biblioteki aż do ustawienia jej na półce w magazynie. Głównie zależało nam na wyeliminowaniu zbędnych, często powtarzających się czynności. Następnie postanowiono o zaniechaniu wypełniania tzw. druków obiegu książki, które okazały się zbędne. Po kilku miesiącach działania okazało się, że niezwykle ważną komórką w bibliotece jest Sekcja Inwentarzy, która porządkuje działania systemu i jednocześnie wyłapuje zdarzające się pomyłki. Następnie postanowiono o zaniechaniu wypełniania ręcznego inwentarzy bibliotecznych. Od początku roku 1999 rejestracja majątku biblioteki odbywa się już tylko w systemie komputerowym. Sekcja Inwentarzy rozpoczęła drukowanie inwentarzy w oparciu o działający system.

Przygotowując się do retro konwersji zbiorów powołano w ramach Oddziału Katalogów Zespół do spraw retrokonwersji powierzając mu wraz z początkiem roku akademickiego 1999/2000

bardzo odpowiedzialne i pracowite zadanie opracowywania pozycji zwartych zamawianych przez czytelników. Do pracy w zespole przesunięto przede wszystkim osoby z innych komórek organizacyjnych Biblioteki, przeszkolone w zakresie opracowania zbiorów. Jak już wspomniano czytelnik składając zamówienie na pozycje książkowe, otrzymuje je w pełni opracowane w systemie komputerowym.

Również z początkiem roku akademickiego 1999/2000 wprowadzono komputerową rejestrację wypożyczeń dla studentów oraz dla osób, które uporządkowały zaległości w wypożyczeniach w starym systemie rewersowym.

Kolejnym krokiem było przekształcenie Oddziału Opracowania Wydawnictw Ciągłych we wspomniany już Oddział Czasopism i Wydawnictw Ciągłych. Poprzednio Oddział Opracowania Wydawnictw Ciągłych zajmował się rejestrowaniem wpływów w inwentarzach, opracowaniem alfabetycznym wydawnictw ciągłych oraz uzupełnianiem gromadzonych zasobów na kartach katalogowych. Od roku 2000 poszerzono jego zakres działania o czynności związane z gromadzeniem wydawnictw ciągłych wzbogacając go etatowo o stanowiska pracy przeniesione z Oddziału Gromadzenia Zbiorów, a także wzmacniając etatowo zespół odpowiedzialny za opracowanie alfabetyczne.

W roku bieżącym planujemy opracowanie modelu gromadzenia, opracowania i udostępniania zbiorów specjalnych. Sądzymy, że również w tym zakresie uda nam się dokonać pewnych uproszczeń procedur bibliotecznych.

Aspekt ekonomiczny komputeryzacji

Przydział środków finansowych przez Fundację Mellona był bardzo ważnym etapem finansowania komputeryzacji, lecz nie jedynym. W kolejnych latach biblioteki systemu bibliotecznego oraz Biblioteka Uniwersytecka uzyskiwały poważne środki finansowe od władz Uczelni na dalsze finansowanie działań związanych z komputeryzacją. W pierwszym etapie było to sfinansowanie okablowania strukturalnego gmachu biblioteki oraz zakup urządzeń sieciowych. Na marginesie warto wskazać, iż wpiery (z pierwszego grant Fundacji Mellona) powstała sieć uczelniana, a następnie okablowano gmach Biblioteki. Tym samym przystępując do jej komputeryzacji, te dwa ważne zadania były już w całości zrealizowane. Nie wszędzie w Polsce udało się taką kolejność zachować. W następnych etapach Uczelnia finansowała: zakup dodatkowych stacji roboczych, terminali graficznych przeznaczonych do PAC, zakup dodatkowego oprogramowania, przeprowadzenie szkoleń specjalistycznych. Obecnie najważniejszą inwestycją Uczelni w zakresie komputeryzacji jest finansowanie retrokonwersji zbiorów w całym systemie bibliotecznym Uczelni. Znamienne, iż połowe środków na te działania w odniesieniu do bibliotek sieci zobowiązali się pokryć Dziekani czy Dyktorzy Instytutów ze środków własnych. A są to sumy nie tak małe, gdyż na retrokonwersję w roku 2000 przeznaczono łącznie przeszło 300 000 zł. Należy również zaznaczyć, iż część prac związanych z retrokonwersją jak i z przygotowaniem księgozbioru dydaktycznego do komputeryzacji pokrytych zostało z dotacji MEN-u. W 1998 roku Biblioteka UMK w Toruniu uzyskała z KBN grant dla bibliotek działających w porozumieniu, z których to środków również opłacono część prac związanych z tworzeniem bazy.

Dotychczasowe skutki i efekty wprowadzenia komputeryzacji

Już po dwóch latach od rozpoczęcia pracy z wykorzystaniem systemu komputerowego HO-RIZON dają się zauważyć znaczące efekty. Przede wszystkim nastąpiło ujednoczenie zasad katalogowania i klasyfikowania księgozbioru oraz powstała wspólna baza katalogowa dla wszystkich bibliotek systemu bibliotecznego Uczelni. Umożliwiono przejmowanie opisów bibliograficznych z innych systemów katalogowych. Coraz widoczniejsze jest przejmowanie opisów wewnątrz uczelni, co elimi-

nuje dotychczasowa powtarzalność prac katalogowych w Bibliotekach sieci. Ważne było wprowadzenie jednolitej karty czytelniczej dla całego systemu i w bibliotekach stowarzyszonych w Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych. Dla całej Uczelni powstała jedna baza użytkowników, co pozwala m.in. na poświadczanie kart obiegowych w jednym tylko miejscu. Kolejnym efektem stała się możliwość śledzenia zamówień w module gromadzenia, co eliminuje dublowanie zakupów.

Kolejna grupa zagadnień dotyczy zmian organizacyjnych i regulaminowych w Bibliotece Uniwersyteckiej. Jak już wspomniano powołano stanowisko zastępcy dyrektora do spraw komputeryzacji systemu bibliotecznego - informacyjnego Uniwersytetu. Powołano zespół do spraw komputeryzacji, zespół ds. retrokonwersji oraz przeorganizowano Oddział Czasopism i Wydawnictw Ciągłych. Wprowadzono w obecnym roku akademickim zmieniony (bardziej rygorystyczny) regulamin udostępniania zbiorów. Przewiduje on możliwość wypożyczania z księgozbioru głównego książek wydanych po 1970 roku. Starszy księgozbiór jest udostępniany wyłącznie w czytelniach. Wyznacza się pozycje jednoegzemplarzowe również do wyłącznego udostępniania prezencyjnego. Spowodowało to wzrost ilości pozycji udostępnianych w czytelniach. Przygotowując księgozbiór do komputeryzacji przez dwa lata prowadzono wzmożoną akcję jego porządkowania i tzw. „czyszczenia” zagubień.

Wzmożona intensywność działań, szkolenia zespołu, wielokrotne narady spowodowały integrację bibliotekarzy, podniesienie poziomu ich kwalifikacji zawodowych.

Na obecnym etapie wdrożenia systemu bibliotecznego obserwujemy wzrost obciążeń finansowych w budżecie centralnym i w budżetach poszczególnych jednostek w związku z realizacją nowych zadań.

Perspektywy najbliższych lat

Na kolejne lata planujemy podjęcie następujących działań:

- wdrożenie w całości modułu czasopism w Bibliotece Uniwersyteckiej,
- wdrożenie systemu HORIZON w Oddziale Zbiorów Specjalnych,
- uruchomienie systemu zamawiania przez PAC,
- uruchomienie modułu zamawiania z magazynu zamkniętego,
- uruchomienie rejestracji wypożyczeń w czytelniach Biblioteki Uniwersyteckiej,
- dokończenie konwersji księgozbiorów z systemu SOWA,
- uruchomienie modułu udostępniania zbiorów w kolejnych bibliotekach systemu bibliotecznego,
- wdrożenie planowanego systemu LEKTURY w oparciu o system HORIZON.

Oprócz działań związanych bezpośrednio z wdrożeniem systemu komputerowego przewidziano rozwój istniejącej bazy informacyjnej Biblioteki Uniwersyteckiej.

Już od kilkunastu lat obserwuje się znaczny rozwój elektronicznych nośników informacji. Udostępniane są bazy danych na CD-ROM, czasopisma elektroniczne oraz zasoby internetu. W Oddziale Informacji Naukowej działa od kilku lat Sekcja Informacji Komputerowej dysponująca kilkunastoma stanowiskami do przeglądania baz danych na CD-ROM i zasobów internetu. Planujemy znacznie powiększyć ilość stanowisk komputerowych udostępnianych użytkownikom informacji. W roku 2000 zakupiliśmy system ERL firmy SilverPlatter i w nim udostępniamy sieciowo kilkanaście tytułów baz danych. Biblioteka przystępuje również do udziału w konsorcjach udostępniających czasopisma elektroniczne. Wydaje się, że naszym głównym działaniem będzie udostępnianie kolejnych stanowisk komputerowych użytkownikom, szkolenie ich i wydawanie materiałów informacyjnych.

Prace wdrożeniowe systemu HORIZON w innych bibliotekach poznańskich

Wszystkie prace wykonywane w bibliotekach poznańskich koordynuje Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych. Dotychczas wykonano następujące prace:

- wszystkie biblioteki katalogują książki i czasopisma w **module katalogowania**,
- **moduł gromadzenia** pracuje w bibliotekach: Akademii Rolniczej, Akademii Ekonomicznej, Akademii Medycznej, PTPN, Politechniki, UAM oraz w Bibliotece Raczyńskich,
- **moduł udostępniania** uruchomiono w: Bibliotece Akademii Medycznej, Bibliotece Politechniki, Bibliotece Akademii Ekonomicznej, Bibliotece Głównej UAM i Bibliotece Wydziału Matematyki i Informatyki UAM, Bibliotece Dydaktycznej Wydziału Biologii UAM, Bibliotece Instytutu Filologii Romańskiej UAM. Udostępnianie prowadzi też biblioteka PWT stosując uproszczone rozwiązanie tymczasowe.
- wdrażanie **modułu czasopism** zakończyły: Biblioteka Akademii Medycznej, Biblioteka Raczyńskich, Biblioteka UAM i Biblioteka Politechniki,
- PFBN uruchomiła dostęp do Centralnej Kartoteki Haseł Wzorcowych poprzez Bibliotekę UMK w Toruniu.

Podczas czteroletniego działania Fundacji bibliotekarze środowiska poznańskiego mogli korzystać z pomocy Fundacji w zakresie instalowania sprzętu w poszczególnych bibliotekach, szkolenia bibliotekarzy w zakresie opracowywania zbiorów w formacie USMARC, szkolenie bibliotekarzy systemowych i administratorów głównych serwerów sieci w zakresie funkcjonowania zaawansowanych usług systemu. PFSL dostarczała bibliotekarzom materiały szkoleniowe, wspierała współpracę międzybiblioteczną w Poznaniu, a także między siecią bibliotek poznańskich i innymi sieciami bibliotecznymi w kraju i zagranicą. Utrzymywanie w ruchu serwery poznańskiej sieci bibliotecznej poprzez ich bieżącą obsługę i konserwację.

Dzięki nawiązanej współpracy pomiędzy bibliotekarzami systemowymi wszystkich bibliotek Fundacji rozwiązano wspólnie wiele zagadnień a także wprowadzono wspólne zasady szczególnie w module katalogowania i udostępniania.

Porozumienie z horyzontem:

Dnia 21 listopada 1997 roku biblioteki wykorzystujące system HORIZON do automatyzacji procesów bibliotecznych, zawarły porozumienie o współpracy. Porozumienie zawarły pomiędzy sobą następujące biblioteki:

- środowiska łódzkiego: Uniwersytetu Łódzkiego, Politechniki Łódzkiej, Akademii Medycznej, Wojskowej Akademii Medycznej, Akademii Sztuk Pięknych, Akademii Muzycznej, Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej i Filmowej, Wyższego Seminarium Duchownego, Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna,
- środowiska poznańskiego: Uniwersytetu Poznańskiego, Politechniki Poznańskiej, Akademii Rolniczej, Akademii Ekonomicznej, Akademii Medycznej, Akademii Wychowania Fizycznego, Akademii Muzycznej, Akademii Sztuk Pięknych, Papieskiego Wydziału Teologicznego, Oddziału Poznańskiego Polskiej Akademii Nauk, Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Biblioteki Raczyńskich, oraz:
- Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu,
- Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie (dziś Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego),
- Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy.

Przedmiotem Porozumienia jest określenie warunków i zasad współpracy sygnatariuszy umowy dla zapewnienia właściwego wykorzystania i rozwoju posiadanego systemu HORIZON. Porozumienie otrzymało nazwę "Biblioteka z Horyzontem".

Celem Porozumienia jest wzajemna pomoc w zakresie automatyzacji bibliotek, poprzez realizację niżej wymienionych zadań oraz nowych, pojawiających się w trakcie realizacji Porozumienia:

1. współpraca przy egzekwowaniu od dostawców systemów komputerowych podpisanych umów i wprowadzania ustalonych rozwiązań, korekt, nowych funkcji systemów itp.,
2. prowadzenie wspólnego katalogowania w celu wyeliminowania powielania tych samych czynności w wielu bibliotekach i szybkiego utworzenia dużego banku danych dla naszych środowisk, służącego m.in. do katalogowania, melioracji i wypożyczeń międzybibliotecznych,
3. współpraca z innymi zespołami, w szczególności z konsorcjum bibliotek VTLS;
4. organizacja szkoleń bibliotekarzy i administratorów systemu,
5. utrzymanie wspólnych baz danych,
6. koordynacja prac związanych z retrospektywną konwersją,
7. koordynacja prac związanych z bibliotekami elektronicznymi,
8. współdziałanie przy zdobywaniu funduszy dla realizacji wspólnych celów.

Powołano Radę Porozumienia, która składa się z dyrektorów (lub ich uprawnionych przedstawicieli) bibliotek - uczestników Porozumienia oraz przedstawicieli lokalnych konsorcjów bibliotecznych. Dla bieżącej koordynacji realizacji Porozumienia Rada powołała siedmioosobowy Zespół Koordynacyjny.

Do zadań Rady należy:

- ustalanie kierunków i form współpracy w ramach Porozumienia,
- zatwierdzanie planów oraz przyjmowanie sprawozdań z realizacji umów przez Zespół,
- wspomaganie radą Zespołu,
- ocena pracy Zespołu,
- powoływanie i odwoływanie poszczególnych członków Zespołu.

Po dwóch latach od nawiązania współpracy biblioteki biorące udział w Porozumieniu zanotowały następujące osiągnięcia:

- nawiązano praktyczną, codzienną współpracę między bibliotekami Porozumienia;
- uruchomiono Katalog Porozumienia Bibliotek z horyzontem na bazie katalogu Biblioteki Głównej UMK;
- uzgodniono formaty opisu bibliograficznego;
- rozpoczęto edycję serii wydawniczej poradników dla bibliotekarzy. Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych wydała podręcznik "Opis bibliograficzny dokumentów w formacie USMARC w systemie HORIZON" udostępniony wszystkim bibliotekom Porozumienia;
- dzięki grantowi uzyskanemu w r. 1998 dla bibliotek Porozumienia przez UMK udało się stworzyć 60.000 nowych rekordów.
- Zrealizowane zostały wszystkie zaplanowane szkolenia.

Nie udało się natomiast zrealizować jeszcze do dnia dzisiejszego:

- powołanie zespołu do podjęcia prac związanych z katalogowaniem zbiorów specjalnych;
- w związku z zaprzestaniem finansowania przez KBN finansowania tworzenia baz własnych przez biblioteki polskie, odrzucony został wspólny wniosek "bazodanowy" bibliotek Porozumienia m.in. o dofinansowanie polonizacji kartoteki MESH.

Działania na rzecz powstania katalogu centralnego bibliotek polskich

Od lipca 1998 roku Porozumienie "Biblioteka z Horyzontem" współpracuje z Biblioteką Narodową i Porozumieniem o Współpracy Bibliotek Wdrażających i Użytkujących VTLS w ramach projektu: "NARODOWY KATALOG CENTRALNY DLA POLSKI".

Przedmiotem projektu jest utworzenie w Polsce Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego (NUKAt), to jest komputerowej bazy danych, która dostarczałaby wszystkim użytkownikom informacji o zasobach nieograniczonej liczby bibliotek, zwłaszcza - w pierwszej kolejności - Biblioteki Narodowej i większych bibliotek naukowych.

Celem NUKat jest poprawa warunków obsługi użytkowników bibliotek w Polsce - udoskonalenie informacji o zbiorach i dostępu do zbiorów wykorzystywanych w pracy naukowej, dydaktycznej i samokształceniowej, dzięki możliwościom stwarzanym przez zautomatyzowane systemy biblioteczne i pracę w sieciach komputerowych.

W chwili obecnej trwają intensywne prace projektowe, których celem jest uzgodnienie zaproponowanych roboczo założeń tworzenia bazy jak i wyboru oprogramowania. W pracach tych bierze aktywny udział reprezentacja „Bibliotek z Horyzontem”, której przewodniczy dr Jan Andrzej Nikisch, prezes Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych.

must "suck in with their mothers' milk the sense and the substance of the language" into which he or she translates; it is the knowledge and awareness of the spirit of a given language that is decisive in the quality of a translation; the early years of K. Staemmler and Karl Dedecius spent in Poland had shaped that type of receptiveness which corresponds to what is truly Polish" and that is why their translations are considered by A. Szczypiorski as brilliant and worth the highest praise. In conclusion, the author points at the openness of the German society to Polish culture and literature.

Bogumił Skoczyński: Klaus-Dietrich Staemmler (1921-1999) - a friend to Polish literature

The article presents the biography of K. Staemmler, the most prominent, along with Karl Dedecius, translator of Polish literature into the German language in the 20th century. He is the author of German translations of over a hundred works of modern Polish literature. The table of contents of K. Staemmler's doctoral dissertation *Preussen und Livland in ihrem Verhältnis zur Krone Polen 1561-1586* presented at Göttingen University in 1949 is also included in the article. Additionally, short analyses of literary genres which were of interest to Staemmler's translational and bibliographical work as well as the bibliography of his translations from Polish literature and a bibliography of the publications on him are provided. The collection of his German collection of Polonica amounting to ca. 3,000 titles, including a unique collection of translations of Polish plays and radio plays into German, is currently housed in the holdings of Poznań University Library.

Ewa Lembicz: Austrian Library and Reading Room of the Adam Mickiewicz University in Poznań

The history, tasks and activities of the Austrian library and reading room of the Adam Mickiewicz University in Poznań is briefly presented in the article. The author shows the origins, goals, assignment of tasks and the regulations forming its service for the academic circles of the town. The paper focuses on the library's presentation, its organisation, management and services, with much emphasis given to information and circulation. The article analyses the culture forming elements in the activity of the library and its educational activity in its broadest meaning (German language classes, presentation of various aspects of Austrian culture: books, publications, films, exhibitions, competitions, lectures, meetings with authors, and the like).

Ewa Rodzielska: German Reading Room of Poznań University Library

The origin and the development of the German reading room of Poznań University library are shown and evaluated. Its close relation to the Goethe Institut in Germany is discussed. The paper describes the short history of the creation of German reading-rooms in Central and Southern Europe as well as in the Commonwealth of Independent States and its relation to the political changes that have taken place in the countries of the former "Soviet block".

Anna Rucińska-Nagórny, Artur Jazdon: The implementation of the Horizon integrated library management system at Poznań University Library and in other libraries of the library and information system of the Adam Mickiewicz University in Poznań

The article describes the implementation process of the integrated library system at Poznań University Library of the Adam Mickiewicz University in Poznań. Given are the rules of co-operation with other Poznań libraries of the Poznań Foundation of Scientific Libraries and other Polish libraries implementing the same library integrated system in relation to the project entitled "Library with Horizon".